

Lähde: Lapin materiaalipankki

Lapin tilanne- ja kehityskuva 2024

ALKE-keskustelujen 2025 tausta-aineisto

1. Väestönkehitys

Nykytila

Väestökehitys ja erityisesti väestön ikärakenne haastaa palvelurakenteita ja työvoiman riittävyyttä. Lapin väestökehitys on viime vuosina ollut aiempia vuosia myönteisempää erityisesti työikäisen väestön osalta. Vuonna 2023 väestö lisääntyi yli 350 henkilöllä maahanmuuton vaikutuksesta. Maahanmuuton kasvussa näkyy tilapäisen suojelun perusteella Suomeen tulleiden ukrainalaisten kotikuntaoikeudet. Myös maan sisäinen kuntien välinen nettomuutto päättyi tasapainoon. Kokonaisnettomuutto on ollut positiivinen vuodesta 2020 alkaen ja ylitti 1 370 vuonna 2023. Seutukunnista väestökasvuun ylsivät Rovaniemi, Tunturi-Lappi ja Pohjois-Lappi. Suurin väestömenettäjä oli Kemi-Tornio. Itä-Lapissa väestö lisääntyi Kemijärvellä ja Sallassa. Vuonna 2024 kehitys on jatkunut seutukunnissa samansuuntaisena, joskin Itä-Lapissa viime vuotta heikompana.

Lapin kokonaishedelmällisyysluku on hieman korkeampi kuin koko maassa, mutta riittämätön väestön uusiutumiseen. Syntyvyyden lasku on ollut huomattavaa viimeisen vuosikymmenen aikana ja kahtena viime vuonna syntyvyys on jäänyt alle 1 300 ja luonnollinen väestönlisäys 1 000–1200 miinuksella. Vuonna 2023 väestöstä oli 14 % alle 15-vuotiaita, 59 % 15–64-vuotiaita ja 27 % yli 65-vuotiaita. Väestön ikärakenne oli nuorin Rovaniemen seutukunnassa ja ikääntyneintä Itä-Lapissa ja Torniolaaksossa. Väestöllinen huoltosuhde (alle 15 v. ja yli 65 v./100 työikäistä) on Lapissa 71,1 ja koko maata heikompi. Alueen sisäiset erot ovat huomattavia. Vain Rovaniemen seutukunnassa huoltosuhde on parempi kuin koko maassa ja 100 ylittyy Torniolaaksossa ja Itä-Lapissa.

Ulkomaalaisten ja vieraskielisten osuus väestöstä on kasvusta huolimatta alempi kuin koko maassa. Vuonna 2023 Lapissa asui 5 800 ulkomaan kansalaista (3,3 % väestöstä), kasvua edelliseen vuoteen neljännes, yli 1 170 henkilöä. Vieraskielisiä Lapissa on noin 7 100 (4 % väestöstä). Ulkomaalaisten ja vieraskielisten osuus väestöstä on korkein/Lapin keskimääräistä korkeampi Kemissä, Inarissa, Rovaniemellä, Kittilässä, Muoniossa, Utsjoella ja Kemijärvellä. Vieraskielisten koko väestöä nuorempi ikärakenne on positiivinen tekijä ko. kuntien ikärakenteelle.

Lapista suurin osa on kaupunki- ja maaseutualueittain tarkasteltuna harvaan asuttua maaseutua, joten väestökehityksen tarkastelu sillä jaottelulla ei ole tarkoituksenmukaista. Kaupunkikuntien lisäksi Lappiin on muodostunut asumiskeskittymiä matkailukeskusalueiden ympärille. Monipaikkaisuus ja etätö tukevat Lapin väestökehitystä. Lapissa monipaikkaisuus näyttyy enemmän ympärivuotisesti kuin muualla Suomessa. Matkailun kasvu heijastuu matkailijoiden ja matkailutyövoiman palvelukysynnän kautta palvelutarjontaan. Edelleen voimakas sesonkiluonteisuus haastaa peruspalvelujen riittävyyttä.

Lähiaikojen näkymät

Kaikissa loppuvuoden aikana julkaistuissa väestöennusteissa - MDI, Tilastokeskus, Etlä – maahanmuutto määrittää tulevaa väestökehitystä. Etlän ennusteessa nettomuutto-oletus on Tilastokeskuksen ennustetta pienempi, josta syystä Suomen väestömäärän kasvun ennustetaan taittuvan ja kääntyvän ennustejakson aikana laskuun. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Lapin väestö vähenisi loppuvuosikymmenen aikana 1 740 henkilöllä ja olisi vuosikymmenen vaihtuessa noin 174 400. Pidemmällä aikavälillä väestön vuosittainen väheneminen hidastuisi kohti vuotta 2045. Väestö kasvaisi vain viidessä Lapin kunnassa (Rovaniemi, Kittilä, Kolari, Muonio, Inari). Kokonaisnettomuuton ennusteessa arvioidaan vaihtelevan loppuvuosikymmenen aikana (640–750) ja jatkaen lisääntyvänä ennustejakson loppua kohti (1 160 vuonna 2045). Väestöennusteen mukaan alle 15-vuotiaiden ja työikäisen (15–64 v.) väestön määrä laskisi vuoteen 2033 saakka, mutta kääntyisi sitten hienoiseen kasvuun. Yli 65-vuotiaiden määrä puolestaan olisi korkeimmillaan vuonna 2032. Väestöennusteen mukaan huoltosuhde heikkenee loppuvuosikymmenen aikana, mutta pidemmällä aikavälillä paranisi.

Myös MDI:n väestöennusteen mukaan kuntien eriytyneet väestökehitys jatkuu. Ennusteen kaikissa skenaarioissa Lapin väestö vähenisi vuoteen 2040 mennessä. Väestökasvuun yltäisi vain neljä kuntaa (Rovaniemi, Kittilä, Inari ja Utsjoki) ja työikäinen väestö lisääntyisi skenaariosta riippuen enimmillään kuudessa kunnassa (em. lisäksi Muonio, Kolari).

Tulevaisuuteen vaikuttavat muutostekijät

Väestömäärän ja väestörakenteen kehitykseen sekä alueen sisäisten kehityserojen suuntaan vaikuttaa olennaisesti maahanmuuton, mutta myös maan ja Lapin sisäisen muuton kehitys. Muuttoliikekehitykseen vaikuttaa, kuinka onnistutaan vahvistamaan alueen veto- ja pitovoimaa. Tähän liittyy maahanmuuttajien integroituminen Lappiin eli miten saadaan yhä useampi ulkomailta muuttanut jäämään Lappiin ja vähennettyä muuttoliikettä muualle Suomeen. Väestön ikärakenteen kehitys heijastuu mm. sivistys-, sosiaali- ja terveystalouden tarpeisiin ja turvaamiseen, mutta myös laajemmin paikkakuntien palvelutarjontaan.

Monipaikkaisuudella ja matkailun ympärivuotisuuden lisääntymisellä on myönteisiä vaikutuksia Lapin väestökehitykseen. Haastavaan asuntotilanteeseen tarvitaan nopeita ratkaisuja tukemaan työvoiman saatavuutta ja kiinnittymistä alueelle. Myös investointipotentiaalin realisoituminen työvoimatarpeeseen tulee heijastumaan Lapin väestökehitykseen ja sitä kautta asuntotarpeisiin.

2. Kestävä elinvoima ja investoinnit

Lapin strateginen merkitys

Lapin tilanne ja kehityskuva ovat muuttuneet merkittävästi geopolitiittisten muutosten myötä, mikä vaikuttaa kaikkiin keskeisiin elinkeinoihin ja infrastruktuuritarpeisiin. Keskustelut saavutettavuudesta ja yhteyksistä läntisillä väylillä ovat lisääntyneet aina maan ylimpään johtoon asti. Pohjoisen ja Itäisen Suomen ohjelmiin kohdistuu suuria odotuksia pohjoisten investointihankkeiden edistämiseksi. Ohjelmiin sisältyy merkittäviä mahdollisuuksia Lapille kehittää infrastruktuuriaan, parantaa saavutettavuuttaan ja houkutelaa osaavaa työvoimaa, mikä edistää alueen taloudellista ja sosiaalista kehitystä.

Saavutettavuus on elintärkeää Lapin elinkeinoelämälle. Hyvät yhteydet ja toimiva infrastruktuuri, mukaan lukien tietoliikenne, tukevat alueen matkailua, metsä- ja metalliteollisuutta sekä kaivostoimintaa. Rajat ylittävät liikenneyhteydet Ruotsiin ja Norjaan sekä raideliikenteen kehittämistarpeet korostuvat entisestään. Viime vuosien poikkeustilanteet nostavat esiin myös osaamisen, kyvykkyyksien, kilpailukyvyyn ja kansalaisyhteiskunnan resilienssin kasvattamisen tarpeen. Tavoitteena on uusien liiketoimintamahdollisuuksien kehittäminen kaksoiskehittämisen (siviili- ja sotilaskäyttö) periaatteella.

Taloustilanne hidastaa kasvua

Lapilla on vihreän siirtymän investointien kannalta keskeisiä vahvuuksia, kuten vahva teollinen osaaminen, potentiaali uusiutuvan energian tuottamiseen, raaka-aineiden saatavuus ja logistinen asema. Lapin erikoistumisaloja ovat kaivostoimintaa palveleva toiminta, metallimalmien louhinta, matkailutoiminta, metallien jalostus, majoitus sekä metsätalous ja puunkorjuu. Teollisuus on liikevaihdoltaan ja työllisyysvaikutuksiltaan merkittävä toimiala. Matkailuelinkeinon vahva asema ja vaikutukset näkyy useilla toimialoilla. Teollisuudessa on merkittävää investointipotentiaalia, ja useita hankkeita on lupa- ja YVA-menettelyissä eri puolilla Lappia, kokoluokaltaan miljoonista miljardeihin euroihin. Lapin yritykset ovat kasvattaneet liikevaihtoa ja kannattavuutta, mutta omavaraisuus on keskivertoa heikompaa. Matkailutoimialan vahva kasvu näkyy myös investointitukien kohdentamisessa. Nyt rakennetaan isoja kokonaisuuksia, jotka toimivat ympärivuotisesti. Kaivosteollisuuden tilanne on vakaa voimakkaan investointijakson jälkeen, ja malminetsintään käytetään noin 60 miljoonaa euroa vuodessa.

Eri toimialoilla on havaittavissa epävarmuutta, ja tavaravientiyritysten määrä on ollut jo pitkään laskussa. Sahateollisuudessa on tehty suuria investointeja tuotantovälineiden uusimiseksi, mutta teollisuuden ja rakentamisen globaali hiipuminen aiheuttaa haasteita. Yhteistoimintalain mukaisten muutosneuvotteluiden määrä on kasvanut jonkin verran viime vuoteen verrattuna.

Matkailualan kasvu jatkuu vahvana. Vuonna 2023 Lappiin saapui 1,8 miljoonaa matkailijaa ja yöpymisiä oli 4,9 miljoonaa. Lapin pitkäaikainen strateginen tavoite, matkailun ympärivuotisuus, on edistymässä lähivuosina parantuneen lentoliikenteen saavutettavuuden myötä. Nopean kasvun vaihe aiheuttaa painetta paikalliselle sosiaaliselle hyväksynnälle.

Maaseudun ja alkutuotannon rooli omavaraisuuden ja huoltovarmuuden osalta on kasvussa. Lapin maataloilla uusiutuvan energian käyttö kiinnostaa, ja yrittäjät ovat aiempaa valmiimpia investoimaan biokaasulaitoksiin.

Esimerkiksi Ranualla on rakenteilla 21 maatilan yhteinen, 6,3 miljoonan euron biokaasuhanke, jonka vuotuinen tuotanto vastaa noin 600 000 litraa dieseliä.

Panostuksia TKI-toimintaan ja työvoiman saatavuuteen

Lappilainen yrityskehitys tarvitsee lisää kasvavia ja kansainvälistyviä yrityksiä. Perustettavien yritysten määrä on alhainen potentiaaliin nähden. Lapissa on halua ja tarvetta kasvuun ja kansainvälistymiselle, mutta palveluita ei tunneta riittävästi eikä niitä hyödynnetä laajasti. Noin 15 % lappilaisista yrityksistä tekee yhteistyötä korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa, ja yhteistyöstä 38 % on innovaatioihin liittyvää kehitystyötä. Yrityksiä on kannustettava vahvistamaan TKI-osaamistaan ja hyödyntämään enemmän tutkimustietoa ja TKI-kehittämispalveluja. Myös Lapin hyvinvointialueen TKI-osaamisen vahvistaminen ja siihen liittyvä yhteistyö on tärkeää.

Lapin TKI-panostukset olivat vuonna 2023 laskussa (69,4 miljoonaa euroa). Maakunnan TKI-toiminnan panostuksia ohjaa älykkään erikoistumisen strategia, jonka kulmakivinä ovat kiertotalous, elämispalvelut, uusiutuva energia ja teknologiat. Uusia merkittäviä aloitteita intensiteetillä kasvattamiseksi ovat TKI-pyöreän pöydän yhteistyö ja tilannekuva maakunnan toimijoiden ja keskeisten yritysten kanssa; pk-yritysten TKI-aktivointia tukeva TKI-lähettiläät-hanke sekä Lapin AMK:n tuloksekkaan TKI-konseptin (TEQU) laajentaminen. Lapissa hyödynnetään ja vahvistetaan aktiivisesti kansainvälisiä verkostoja ja kumppanuuksia.

Keskeinen innovaatiotoiminnan pullonkaula Lapissa on osaavan työvoiman saatavuus. Lapin työllisyyskehitys on ollut positiivisempaa kuin koko maassa, ja työllisyysaste on noussut koko maata korkeammaksi. Lapin sisäiset alueelliset erot työllisyyden ja työttömyyden kehityksessä ovat kuitenkin huomattavia. Työ- ja elinkeinoministeriön työmarkkinaennusteessa työttömien määrän lasku jatkui Lapissa lähivuosina. Loppuvuoden 2024 aikana on ollut nähtävissä epävarmuustekijöitä työttömyyden alenevalle kehitykselle. Työvoiman saatavuutta ja riittävyttä haastavat erityisesti työvoiman ikääntyminen ja asuntotilanteen haasteet, jotka estävät työvoiman liikkuvuutta.

Lapin vahvuutena on hyvä ja jatkuva vuoropuhelu keskeisten toimijoiden välillä. Johdon strategiafoorumi -verkostossa alueviranomaiset, oppilaitokset, kunnat ja keskeiset järjestöt päivittävät yhteistä tilannekuvaa ja keskustelevat strategisista painopisteistä.

3. Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Mielenhyvinvoinnin haasteet ovat lapsilla ja nuorilla yleisiä sekä valtakunnallisesti että Lapin alueella. Lasten ja etenkin nuorten kokemana yksinäisyys, ahdistus, kiusaaminen ja osattomuuden kokemukset aiheuttavat huolta. Yksinäiseksi itsensä kokevien määrä on viime vuosina noussut etenkin yläkoululaisilla. Yläkoululaisista lähes joka kymmenes on kokenut viikoittaista kiusaamista ja lähes joka viides fyysistä uhkaa kuluneen vuoden aikana.

Useampi kuin joka neljäs yläkouluikäinen kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. MOVE! -toimintakykytestien mukaan 40 %:lla 5. luokkalaisista ja 48 %:lla 8. luokkalaisista fyysinen suorituskyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Yläkouluikäisistä nuorista joka viides on ylipainoinen. Ammatillisessa oppilaitoksessa ylipainoisten nuorten osuus on 29 %.

Syrjäytymisriskissä on 16 % 18–24-vuotiaista nuorista. Syrjäytymisriskissä olevilla nuorilla aikuisilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka eivät opiskele, eivätkä ole työssä tai varusmiespalveluksessa.

Työikäisten ja iäkkäiden hyvinvointi

Koetun hyvinvoinnin kannalta merkityksellinen pitkäaikaistyöttömyys on vähentynyt Lapissa koko maan kehityksestä poiketen. Vuodentakaiseen verrattuna pitkäaikaistyöttömien määrä on aleneva, mutta kuukausikehityksessä aleneminen on pysähtynyt. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on Lapissa (27 %) alempi kuin koko maassa (35 %).

Työkyvyttömyysindeksi on Lapissa 126,5, koko maan vertailuarvon ollessa 100. Työkyvyttömyysindeksi kuvaa työkyvyttömyyseläkkeen saajien, pitkien sairauslomajaksojen ja ammatillisen kuntoutuspäätöksen saaneiden määrää. Lapin alueella työkyvyttömyyseläkettä saavien 25–64-vuotiaiden osuus on muuta maata korkeampi, mutta laskusuuntainen. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden osuus on Lapissa muuta maata korkeampi. Kuntien välillä on suuria eroja työkyvyttömyyden ja sairauksien aiheuttamassa kuormituksessa.

Myös työikäisillä elintavat aiheuttavat huolta väestön terveyden, hyvinvoinnin ja työkyvyn näkökulmasta. Valtaosa lappilaisista työikäisistä ei liiku terveytensä kannalta riittävästi ja lihavuus on Lapissa muuta maata yleisempää. Lappilaisten koettu terveydentila on muuta maata heikompi ja useampi kuin joka kolmas lappilainen aikuinen kokee terveydentilansa keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi. Lapin alueella ikävakioidu sairastavuusindeksi on 109,3 koko maan vertailuarvon ollessa 100. Indeksii kuvaa keskeisimpien pitkäaikaissairauksien esiintymistä väestössä.

Mielenterveyteen ja osallisuuteen liittyen merkille pantavaa on korkeasti koulutettujen lappilaisten psyykinen kuormittuneisuus ja heikko osallisuuden kokemus. Lapissa 19 % korkeasti koulutetuista kokee merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta koko maa luv ollessa 15 %. Korkeasti koulutetuista lappilaisista osallisuutensa erittäin heikoksi kokee 13 % (koko maa 8 %). Positiivista on keskitason koulutuksen saaneiden asukkaiden alhainen psyykinen kuormittuneisuus (11 % vrt. 16 % koko maassa) ja hyvä osallisuuden kokemus.

Lapissa asuvat iäkkäät kokevat turvattomuutta hieman muuta maata vähemmän ja iäkkäiden kokema riittävän avun saanti on Lapissa yleisempää. Terveytensä heikoksi kokevien 65 vuotta täyttäneiden osuus Lapissa (45 %) on koko maata (47 %) alhaisempaa, mutta tasoittuu yli 75-vuotiaiden ikäryhmään siirryttäessä. Useat iäkkäät kokevat itsensä yksinäiseksi. Lappilaisten iäkkäiden fyysinen toimintakyky on hieman koko maata paremmalla tasolla.

Olosuhteet haastavat hyvinvointia

Lappilaisten hyvinvointia haastavat siis runsas sairastavuus, työkyvyn haasteet, yksinäisyys, ja elintapoihin liittyvät tekijät. Osaltaan haasteita lisäävät ikääntyvän väestön suuri määrä ja siitä johtuva palvelutarpeen kasvu. Lapin pitkät välimatkat, heikot julkiset kulkuyhteydet ja liikkumisen kustannukset vaikeuttavat sosiaalisten kontaktien ylläpitoa, harrastustoimintaa ja vaikuttamismahdollisuuksia. Yksinäiseksi itsensä tuntevien osuus on Lapissa 14,5 % väestöstä, mikä on koko maan korkein luku. Pienenevät ikäluokat haastavat palvelutarjonnan järjestämistä ja lisäävät kustannuksia (esim. etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta).

Järjestöt ovat tärkeässä roolissa lappilaisten hyvinvoinnin ylläpitämisessä, vahvistamisessa ja kehittämisessä. Ne tarjoavat aktiivisuutta ja hyvinvointia lisäävää harrastus- ja vapaaehtoistoimintaa, kuntoutuksen palveluita ja myös palkkatyötä. Sote-uudistuksen myötä rakenteet ovat muovautumassa uudelleen ja järjestöt tekevät aktiivisesti yhteistyötä keskenään, sekä hyvinvointialueen ja kuntien kanssa. Myös yritysten kanssa tehtävään yhteistyöhön haetaan jatkuvasti yhdyspintoja.

Kulttuuripalveluiden tarjonta Lapissa on vähäistä ja myös kulttuurihyvinvoinnin rakenteet heikot. Kuntien kulttuuripalvelujen kehittäminen vaatii edelleen panostuksia. Lappi-brändi 2.0 hankkeen toimesta Lappiin laaditaan kulttuurin ja luovien alojen kasvuohjelma, jonka tavoitteena on elinvoiman lisääminen maakunnassa.

Lapin erityispiirteisiin kuuluu monikielinen väestö. Alueella puhutaan kolmea eri saamen kieltä, mikä aiheuttaa erityistarpeita. Pohjois-, inarin- tai koltansaamen kieliä äidinkielenään käyttävillä asukkailla on tarve monikieliseen osallistumiseen ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Palvelujen kehittämisessä on huomioitava saamenkielisten palvelujen saatavuus ja myös rajat ylittävän yhteistyön mahdollisuudet.

Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät

Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseksi on välttämätöntä huolehtia peruspalvelujen ja etenkin sosiaali- ja terveystalvelujen saavutettavuudesta sekä terveyttä edistävästä ja ennaltaehkäisevästä toiminnasta. Digitaalisten palvelujen kehittäminen on tarpeellista ja kustannustehokasta, mutta ne eivät korvaa henkilökohtaisia kontakteja. Puutteelliset laajakaistayhteydet vaikeuttavat digitaalisten palvelujen käyttöä, ja myös digiosaaminen on erityisesti ikäihmisten keskuudessa osin puutteellista.

Fyysisen ja psyykkisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen tulee panostaa, jotta alueen pitovoima, elinvoima ja väestön työkykyisyys voidaan varmistaa myös tulevaisuudessa. Ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin panostamalla voidaan vähentää myös sosiaali- ja terveystalveluiden tarpeen kasvua. Etenkin liikkumisen ja terveellisen ravitsemuksen edistämiseen kohdistuvat toimet on syytä kohdistaa kaikkiin ikäryhmiin.

4. Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

Aluerakenne ja saavutettavuus

Lapin aluerakenteen rungon muodostavat erilaiset keskuskeskukset. Kemi-Tornio on teollisuuden, logistiikan ja rajakaupan keskittymä. Rovaniemi kehittyy maakunnan suurimpana kaupan, koulutuksen ja matkailun keskuksena. Aluekeskuksina kasvaa odotetaan Kittilään, Sodankylään, Kemijärvelle ja Ivaloon. Lappiin kohdistuu kasvavaa kiinnostusta kausiasumisen ja monipaikkaiseen työn näkökulmista.

Maailman kiristynyt turvallisuustilanne on lisännyt tarvetta panostaa toiminta- ja huoltovarmuuteen ja edistää väylien kaksoiskäyttöisyyttä. Lapista on ainoat maarajayhteydet länteen. Sotilaallinen liikkuminen tulee kasvamaan. Ruotsiin ja Norjaan johtavien tie- ja ratayhteyksien sekä Kemin ja Tornion satamien merkitys korostuvat kuljetusreittien ohjautuessa tulevaisuudessa vahvemmin kohti läntistä Eurooppaa.

Perusväylänpidon rahoitus on ollut jo pitkään liian alhainen ja alemman tieverkon tiet ovat menneet huonoon kuntoon. Valtatie 21 Jatuni-Kilpisjärvi on osa valtakunnan pääväyläverkkoa, mutta se ei vastaa valtatielle asetettuja vaatimuksia. Puutteet myötävaikuttavat raskaan liikenteen suistumisonnettomuuksiin, joita sattuu paljon varsinkin talvella. Häiriötilanteet ovat vaikeasti hallittavia, koska kiertotieyhteydet ovat erittäin pitkiä.

Lapissa on vireillä useita suurhankkeita. Hankkeet ovat valmistelun eri vaiheessa ja niiden etenemistä seurataan jatkuvasti. Tiestö on keskeisessä asemassa kuljetuksille sekä investoinnin rakentamis- että tuotantovaiheessa. Suurhankkeiden haasteena on se, että ne saattavat tulla liian nopeasti verrattuna maantieverkon parantamisen suunnittelun ja rakentamisen aikatauluihin.

Lapin kasvava suosio matkakohteena on merkittävästi lisännyt kansainvälisten yhteyksien kysyntää Lapin lentoasemille. Muutos on ollut voimakasta kaikilla Lapin lentoasemilla. Erityisen merkittävää se on ollut Rovaniemen lentoasemalla, joka on kivunnut Suomen toiseksi kansainvälisimmäksi ja matkustajamääriltään toiseksi vilkkaimmaksi lentoasemaksi Helsinki-Vantaan lentoaseman jälkeen.

Lapin alueella on kaksi satamaa, joilla on merkittävä rooli muun muassa tavaroiden ulkomaankaupassa ja vihreän siirtymän kuljetuksissa. Kemin Ajoksen satama on yleissatama ja Tornion Röyttän satama on Outokummun operoima. Molemmat satamat kuuluvat TEN-T-kattavaan verkkoon. Lapissa lentoasemat ovat keskeisessä roolissa sekä kansallisen että kansainvälisen saavutettavuuden näkökulmasta. Kaikki Lapin viisi lentoasemaa ovat osa TEN-T kattavaa verkkoa.

Päästökehitys

Lapin käyttöperusteiset päästöt ovat laskeneet lähes valtakunnan keskimääräistä tahtia noudattaen. Suurimmat päästöt tuottavat teollisuus, kulutussähkö ja tieliikenne. Eniten ovat laskeneet öljylämmityksen, sähkölämmityksen ja teollisuuden päästöt. Hinku-laskentamallin mukaan Lapin päästövähennys laahaa muun maan perässä. Lapin suurimmat päästösektorit eli liikenne, maatalous, työkoneet ja kaukolämpö tulevat olemaan jatkossakin haasteellisimpia sektoreita.

Lapin Vihreän siirtymän jaoston mukaan päästövähennystoimet eivät ole olleet kovinkaan riittäviä tai vaikuttavia suhteessa Lapin hiilineutraalius- ja Hinku-tavoitteisiin sekä koko maan kehitykseen. Liikenteen päästöjen vähenemistä haastaa pitkät välimatkat ja harva asutus ja sitä vaikeuttaa entisestään sähköautoiluun kannustavien tukien poistuminen. Maatalouden päästöihin on Lapissa vaikea vaikuttaa kasvuolosuhteiden vuoksi ja alalle tarvittaisiin kannusteita sekä päästövähennys- että hiilensidontatoimiin. Hakkeen tuonnin loppuminen venäjältä ja kasvanut puun kysyntä voivat kuntien taloustilanteen vuoksi ja puhtaiden ratkaisujen rahoituksen puuttuessa jopa kasvattaa kaukolämmön päästöjä. Sähkökattilakehitys ei vielä juuri näy Lapin kaukolämpötilastoissa, mutta joitain investointipäätöksiä on jo tehty ja hukkalämmön hyödyntämisessä on tapahtunut Lapissa edistystä. Työkoneista lähes yhtä suuret päästöt aiheutuvat maa- ja metsätalouskoneista sekä kaivos- ja teollisuustyökoneista. Päästöjen laskennallinen jyvitys malli ei luo kannusteita työkoneiden päästövähennystoimiin. Maa- ja metsätalouskoneiden osalta vähenemistä tapahtunee lähinnä investointien käyttöön loppuessa ja puhtaan teknologian hinnan laskettua, ellei tähän tule kansallista tukiohjausta, mutta kaivoskoneiden osalta ennakoidaan nopeampaa kehitystä.

Lapissa on seitsemän Hinku-kuntaa ja niissä asuu noin 23 % väestöstä, joten matkaa Hinku-maakunnaksi on vielä paljon. Maakuntatason systemaattinen ilmastotyö on käynnistymässä ja oppilaitokset toteuttavat vihreään siirtymää. Kiertotalouteen keskittyviä hankkeita elinkeinoelämän tarpeisiin ja myös koulutusta on saatavilla.

Teollisuus on Lapin alueen suurin energian käyttäjä ja tuottaja. Suurin yksittäinen lämmitysmuoto on kaukolämpö, mutta myös sähkö- ja puulämmittäminen on yleistä. Vuonna 2023 Lapissa tuotettiin sähköä 7 172 GWh ja kulutettiin 6 193 GWh, joten Lappi on laskennallisesti omavarainen ja vie sähköä maakunnan ulkopuolelle.

Päästökauppasektoria tarkasteltaessa Lapin päästökehitys näyttää jatkossakin laskevan suunnilleen muun maan tahdissa, koska teollisuudessa päästöjä vähentävät ratkaisut syntyvät päästökaupan kehityksen ja asiakkaiden puhtaiden ratkaisujen kysynnän vuoksi. Taakanjakosektorin päästöt vähenevät sähkön päästökertoimesta riippuvaisilla sektoreilla (kulutussähkö ja sähkölämmitys) ja työkoneiden päästöt yleisen teknologisen kehityksen vuoksi, mutta erityisesti liikenteen, maatalouden ja kaukolämmön ja työkoneiden päästöjen vähentämiseen tarvitaan kansallisia tukitoimia.

Luonnon monimuotoisuus

Lapin suojelupinta-ala, myös tiukasti suojeltu ala, on merkittäväsi muuta maata suurempi. Myös vanhoja metsiä on eniten, 808 000 ha. Kuitenkin monimuotoisuudelle tärkeä vanhojen metsien, lahopuuston ja järeiden puiden osuus sekä sekapuustoisuus on laskenut.

Pohjois-Suomessa on 14 uhanalaista metsäluontotyyppiä eli 56 % kaikista luontotyypeistä. Lapissa on noin 500 sellaista uhanalaista lajia, joita ei esiinny Keski- ja Etelä-Suomessa. Lapin palsasuoat ovat erityisen uhanalaisia ilmaston lämpenemisen vuoksi. Vaikka lähes kaikki tunturialueet Lapissa on suojelun piirissä, yli kolmannes tunturiluontotyypeistä on uhanalaisia ja kahden asteen lämpötilan muutos voi hävittää tunturipaljakat lähes kokonaan. Tunturiluontotyyppien tilaa heikentää ilmaston lämpenemisen lisäksi porojen laidunpaine ja lisääntyvä virkistyskäyttö. Lapille ominaiset luonnonpiirteet ovat vaarassa, eikä niitä voida muualla Suomessa pelastaa. Suomeen tarvittaisiin kansallinen tunturiluonnon pelastamisohjelma rahoituksineen.

Lapissa on 76 Helmi-ohjelman soiden ennallistamis- ja perinnebiotooppikohdetta. Vuosina 2016–2021 on toteutettu 98 jokien elinympäristökunnostusta ja 68 kalankulkua helpottavaa toimenpidettä, mutta toimet eivät ole riittäviä. Lapissa on toteutettu METSO-ohjelmaa hieman YM:n asettamaa alueellista tavoitetta enemmän. Lisäksi vanhojen metsien suojelua on edistetty ELY-keskusten kautta YM:n erillismäärärahalta.

Lapissa suojelutilanne ja luonnon monimuotoisuus on muuta maata parempi, mutta toimia ja kannustimia tarvitaan erityisesti tunturiluonnon pelastamiseen, vesiluonnon tilan parantamiseen, monitavoitteiseen ja luonnon monimuotoisuutta vaalivaan talousmetsien hoitoon, sekä vapaaehtoiseen suojeluun ja ennallistamiseen.